

Is een betere geslachts- en leeftijdsbepaling van Veldleeuweriken (*Alauda arvensis*) mogelijk?

Jan Staal

Er bereikte mij een bericht vanuit de vogelkwekerswereld dat de geslachtsbepaling van veldleeuweriken door kwekers voor een groot gedeelte geschiedt aan de hand van de grootte van de vogel, maar voornamelijk of de lengte van de spoor (nagel van achterteen) tot voorbij het hielgewricht reikt of niet. Het hielgewricht wordt in een hoek van negentig graden gebracht, waarna de achterteen langs de tarsus gevouwen wordt en als de nagel tot voorbij het hielgewricht reikt, is het een man en zo niet dan is het een vrouw (Figuur 1).

Figuur 1. Het bepalen van de spoorlengte

Nu is mij na een mededeling van Kees Roselaar bekend dat zeer waarschijnlijk ook de bodemsamenstelling, van waar een veldleeuwerik heeft vertoefd, van belang is, omdat dit van invloed is op de slijtage van een achterteennagel.

Toch vond ik het belangrijk genoeg er aandacht voor te hebben. Wij gebruiken voor de sexebepaling het meten van de vleugellengte. Daarbij bestaat er een overgangsgebied, waarbij aan de hand van de vleugellengte niet bepaald kan worden of het een mannelijke of vrouwelijke vogel is.

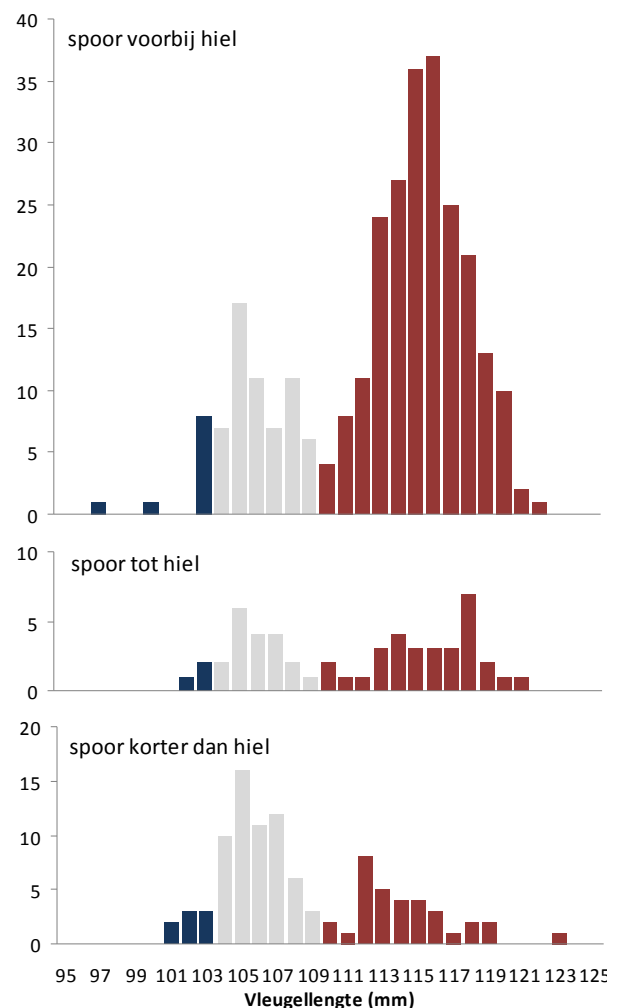
Om het overgangsgebied te kunnen bepalen heb ik de literatuur er eens op nageslagen. Door wat verschil en onduidelijkheid, heb ik voor het gemak uiteindelijk maar de gegevens gebruikt van de twee meest door de ringers gebruikte boekwerken. In eerste instantie gaat het er immers om vast te stellen of de methode van de vogelkwekers klopt en, zo ja, als hulpmiddel voor de sexebepaling gebruikt kan worden. De twee boekwerken zijn:

Svensson: Deze geeft aan dat vleugellengte *vanaf* 105 mm man kan zijn en *tot* 108 mm een vrouw.

Speek: Geeft aan dat een vleugellengte *langer* dan 109 mm een man is en *korter* dan 104 mm een vrouw.

Wij hebben hier dus door gebruik te maken van deze gegevens een overgangsgebied in het bereik van 104 tot 108 mm vleugellengte.

Om vast te kunnen stellen of het bepalen van de spoorlengte ten opzichte van het hielgewricht uitkomst zou kunnen bieden, heb ik de afgelopen jaren 440 (n=440) veldleeuweriken gemeten en bekeken. Van dit aantal waren, gebaseerd op de vleugellengte – langer dan 109 mm – 283 vogels (64%) mannelijke (M) vogels. Eveneens waren van dit aantal, gebaseerd op de vleugellengte – korter dan 104 mm – 21 vogels (5%) vrouwelijke (V) vogels. 136 vogels (31%) waren exemplaren die op basis van de vleugellengte deel uitmaakten van het overgangsgebied van 104 – 109 mm (O).

Figuur 2. Frequentieverdeling van vleugellengtes bij veldleeuweriken met een spoor voorbij de hiel, tot aan de hiel of korter dan de hiel. Blauwe balken zijn –op basis van de vleugellengte- vrouw, rode balken man. Het grijze gebied geeft de overlapzone tussen mannelijke en vrouwelijke vogels weer.

Van de M vogels hadden 219 stuks (77%) een spoorlengte tot voorbij het hielgewricht. 31 vogels (11%) gelijk aan het hielgewricht en 33 vogels (12%) korter dan het hielgewricht.

Van de V vogels hadden 10 exemplaren (48%) een spoorlengte tot voorbij het hielgewricht. 3 vogels (14%) gelijk aan het hielgewricht en 8 vogels (38%) korter dan het hielgewricht.

Van de O vogels hadden 59 stuks (43%) een spoorlengte tot voorbij het hielgewricht. 19 vogels (14%) gelijk aan het hielgewricht en 58 vogels (43%) korter dan het hielgewricht.

77% van de mannelijke vogels en 38% van de vrouwelijke vogels voldoen aan de stelling van de kwekers. 24% van de vogels (n=440) met een spoor voorbij de hiel wordt door hen *ten onrechte* als man gekwalificeerd, terwijl maar liefst 92% van de vogels met een spoor korter dan de hiel *ten onrechte* als vrouw wordt gekwalificeerd. Van het aanbod van Kees Roselaar (mailwisseling indertijd), om in het ZMA museumexemplaren te bekijken is geen gebruik gemaakt omdat bij museumexemplaren de tenen niet langs de tarsus gelegd kunnen worden.

Conclusie

De percentages bij de M en V vogels zijn van dien aard, dat de spoorlengte niet gebruikt kan worden voor het vaststellen van het geslacht van een Veldleeuwerik.

Leeftijdsbepaling door middel van het constateren van tongspots in de herfst

Een zestal jaren geleden had ik contact met ringers van de Veldleeuwerikengroep uit Frankrijk (nachtvangsten). Zij beoordelen, op aangeven van de Franse ringcentrale, alle vogels met tongspots als 1kj. Aangezien het mij voor kwam dat er in Nederland hierover niets bekend was, heb ik naar aanleiding hiervan enkele honderden veldleeuweriken bekeken en gemerkt dat ze prominent aanwezige tongspots kunnen hebben en tevens in alle stadia van vervaging. Jonge vogels van vroeg in het jaar (veldleeuweriken kunnen al heel vroeg broeden) zullen waarschijnlijk in de loop van het jaar vervagende spots hebben.

Zelfs enkele vogels in het voorjaar hadden vage tongspots. Maar dan zijn ze allemaal ouder dan 1kj. Vogels in de herfst met tongspots (hoe vaag ook) heb ik als 1kj bestempeld en hadden ze geen spots als ouder dan 1kj.

Tevens heb ik contact gezocht met twee kwekers

van veldleeuweriken en hen verzocht of ik de gekweekte jonge vogels mocht volgen. De gekweekte 1kj vogels hadden inderdaad tongspots en in de loop van het seizoen vervagende tongspots.

Figuur 3. Een op 14- 12- 2009(!) gefotografeerde vogel is waarschijnlijk een laat jong en heeft daarom nog prominent aanwezige tongspots.

Literatuur

- Bub H. 1981. Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel. 1. Teil Lerchen und Schwalben. Die neue Brehm-Bücherei, Wittenberg Lutherstadt.
- Cramp S. *et al.* 1977-1994. The Birds of the Western Palearctic. Deel 1 t/m 9. Oxford University Press, Oxford.
- Eykman *et al.* 1937-1949. De Nederlandsche Vogels. 3 delen: 1. Raaf-Koekoek, 1937, 381pp. 2. Uilen-Duiven, 1941, 353pp. 3. Zandhoenders-Hoenders, 1949, 408pp. Wageningen: Wageningen-Boek- en Handelsdrukkerij NV, Wageningen.
- Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1966-1993. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Deel 1 t/m 14. Wiesbaden.
- Jenni L. & Winkler R. 1999. Bepaling van leeftijd en geslacht van een aantal Europese zangvogels. Arnhem. ISBN 90-74638-09-0.
- Patzhold R. 1963. Die Feldlerche. Brehm Bücherei. Wittenberg
- Patzhold R. 1994. Die Lerchen der Welt. Westarp Wissenschaften.
- Schekkerman H. 1997. Vinkenbaanvangsten van veldleeuweriken. OHV 83: 12-23.
- Speek B.J. 1994. Handkenmerken voor het bepalen van soort, geslacht en leeftijd van in het wild levende vogels. Heteren.
- Svensson L. 1992. Identification Guide to European Passerines. Vierde druk. Uitgever, Stockholm..

Grafieken; H. v.d.Jeugd, met dank!

Orgellaan 16, 5402 PG Uden, jdmstaal@kpnmail.nl